

Analytisch rapport over onderwijs aan leerlingen met een migratieachtergrond in Vlaanderen

---

1 Situering

De Vlor schreef dit rapport in opdracht van het 'European policy network on the education of children and young people with a migrant background' (Sirius). Sirius is een Europees platform waar beleidsmakers, onderzoekers en praktijkmensen ideeën, inzichten en praktijken uitwisselen over nationaal en Europees beleid op het vlak van migratie en educatie. De Europese Commissie subsidieert dit platform.

De commissie diversiteit en gelijke onderwijskansen keurde dit rapport goed.

2 Inleiding

Sinds het begin van de jaren '90 voert de Vlaamse Gemeenschap in België een beleid dat scholen toelaat bijzondere aandacht te besteden aan kwetsbare leerlingen zoals leerlingen die als gevolg van hun sociaaleconomisch en culturele achtergrond, vaak gecombineerd met een migratie-achtergrond, een groter risico lopen op onderwijsachterstand. Dit rapport behandelt alleen het leerplichtonderwijs. In Vlaanderen zijn alle kinderen en jongeren leerplichtig tot op de leeftijd van 18 jaar. Tot 16 jaar is er voltijdse leerplicht, vanaf 16 jaar een deeltijdse leerplicht.

De Vlaamse Gemeenschap richt zelf onderwijs in. Zij delegeert die bevoegdheid aan autonome scholengroepen verspreid over heel Vlaanderen. Daarnaast subsidieert de Vlaamse Gemeenschap scholen die ingericht worden door lokale besturen, met name de steden en gemeenten en de provincies, en door private schoolbesturen. Die private schoolbesturen richten meestal confessioneel, in overgrote mate katholiek, onderwijs in.

De Vlaamse Gemeenschap financiert en subsidieert het Nederlandstalig onderwijs in het Vlaams Gewest en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In het Vlaams Gewest is er alleen Nederlandstalig onderwijs. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er ook Franstalig onderwijs dat gefinancierd of gesubsidieerd wordt door de Franse Gemeenschap.

Het beleid ten aanzien van leerlingen met een migratieachtergrond evolueerde van een beleid met extra ondersteuning voor leerlingen met een migratieachtergrond naar een geïntegreerd beleid dat scholen bijkomende mogelijkheden biedt om in te zetten op de onderwijskansen van leerlingen die op basis van hun sociaaleconomische en culturele achtergrond meer kans lopen om onderwijsachterstand op te lopen of vroegtijdig het onderwijs te verlaten. De Vlaamse Gemeenschap voorziet ook onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers die tussen de 5 en de 18 jaar oud zijn en die zonder kennis van het Nederlands het onderwijs in Vlaanderen instromen.

3 Stand van zaken

3.1 Leerlingen met een migratieachtergrond in het Vlaams onderwijs¹

3.1.1 Aanwezigheid van leerlingen met een migratieachtergrond in het leerplichtonderwijs

Om een idee te krijgen van het aantal leerlingen met een migratieachtergrond in de Vlaamse scholen beschikt de Vlaamse overheid over twee soorten cijfers: het aantal leerlingen met thuistaal niet-Nederlands en het aantal leerlingen met een vreemde nationaliteit. Het aantal leerlingen met een vreemde nationaliteit is veel kleiner dan het aantal leerlingen met een migratieachtergrond omdat veel leerlingen die in België geboren worden uit ouders met een vreemde nationaliteit, de Belgische nationaliteit hebben.

De thuistaal van een leerling is niet Nederlands als de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met 3 leden (de leerling niet meegerekend) met maximum één gezinslid Nederlands spreekt. Broers en zussen worden hierbij als één gezinslid beschouwd. Het aantal leerlingen met thuistaal niet Nederlands is dus groter dan het aantal leerlingen met een migratieachtergrond omdat in Vlaanderen ook heel wat Belgische leerlingen als thuistaal het Frans hebben in plaats van het Nederlands.

Leerlingen met een vreemde nationaliteit en thuistaal niet Nederlands schooljaar 2010 - 2011

Onderwijsvorm/onderwijsniveau	Vreemde nationaliteit	Thuistaal niet Nederlands
Gewoon kleuteronderwijs	6,2%	17,7%
Buitengewoon kleuteronderwijs	5,5	wordt niet opgevraagd
Gewoon lager onderwijs	6,7	14,6%
Buitengewoon lager onderwijs	7%	wordt niet opgevraagd
Eerste graad secundair onderwijs	6%	11,1%
Algemeen secundair onderwijs	3,1%	7,6%
Technisch secundair onderwijs	4,0%	7,1%
Kunstsecundair onderwijs	5,3%	5,8%
Beroepssecundair onderwijs	8,6%	14,2%
Buitengewoon secundair onderwijs	9,4%	wordt niet opgevraagd
Deeltijds beroepssecundair onderwijs	18,3%	22,4%

---

¹ Studiedienst van de Vlaamse Regering (2013) [Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2013](#), p. 138 env.

3.1.2 Schoolse achterstand in het lager onderwijs

In 2011 had 42% van de leerlingen met een vreemde nationaliteit één of meerdere jaren vertraging opgelopen in het laatste jaar van het gewoon lager onderwijs. Bij de leerlingen met Belgische nationaliteit is dat slechts 14%. De achterstand bij leerlingen met thuistaal niet Nederlands bedraagt 35%, iets minder dan bij leerlingen met een vreemde nationaliteit.

3.1.3 Schoolse achterstand in het secundair onderwijs

In 2011 had 66% van de leerlingen met een vreemde nationaliteit in het laatste jaar van het gewoon secundair onderwijs één of meer jaren vertraging opgelopen. Bij de leerlingen met Belgische nationaliteit is dat 27%. De achterstand bij leerlingen met thuistaal niet Nederlands bedraagt 59%, dus minder dan de achterstand van leerlingen met een vreemde nationaliteit.

3.1.4 Doorstroming naar het hoger onderwijs

Een aanzienlijk deel van de personen met een vreemde nationaliteit ingeschreven in het Vlaamse hoger onderwijs komt hier enkel om te studeren en vertrekt daarna weer. Hier wordt enkel gekeken naar de deelname aan het hoger onderwijs van de personen die in Vlaanderen secundair onderwijs hebben gevolgd. Daaruit blijkt dat 7 op de 10 leerlingen met een Belgische nationaliteit die in Vlaanderen in 2010 een diploma secundair onderwijs hebben gehaald, een professionele of academische bachelor opleiding volgt. Bij de niet-Belgen gaat het maar om de helft van de leerlingen.

Aandeel studenten die in 2010-2011 zijn ingeschreven voor een professionele of academische bacheloropleiding ten opzichte van het aantal leerlingen dat in 2009 – 2010 een diploma secundair onderwijs heeft behaald

	Studenten met Belgische nationaliteit	Studenten met vreemde nationaliteit
Professionele bachelor	37,2%	23,6%
Academische bachelor	32,9%	24,9%
Totaal	70,1%	48,5%

3.2 Van doelgroepenbeleid naar gelijke onderwijskansenbeleid

Van in het begin van de jaren '90 tot 2002 voerde de Vlaamse Gemeenschap een onderwijsvoorrangsbeleid om de onderwijskansen van leerlingen met een migratieachtergrond te verbeteren. Voor scholen met ten minste 10 % doelgroepoerlingen bekostigde de Vlaamse Gemeenschap extra omkadering. Een doelgroepoerling was een leerling waarvan de grootmoeder van moeders zijde niet in België geboren was en die evenmin via nationalisatie de Belgische nationaliteit bezat. Bovendien mocht de moeder ten hoogste tot het schooljaar waarin zij 18 jaar werd, onderwijs hebben genoten. Met die bijkomende leerkrachten moesten scholen op een planmatige manier bepaalde acties ondernemen om de onderwijskansen van leerlingen met een migratieachtergrond te verbeteren. De begeleidingsdiensten van de overkoepelende

organisaties van schoolbesturen kregen een beperkt aantal bijkomende personele middelen die ze moesten inzetten om hun scholen te begeleiden bij de uitbouw van hun onderwijsvoorrangsbeleid.

In 1993 ondertekenden de Vlaamse onderwijsminister, het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, de overkoepelende organisaties van de schoolbesturen, de vertegenwoordigers van de migrantenorganisaties, de vakorganisaties van de personeelsleden van onderwijs, het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en een aantal middenveldorganisaties in de schoot van de Vlaamse Onderwijsraad een non-discriminatieverklaring. Daarin kwamen zij overeen om geen leerlingen met een migratieachtergrond meer te weigeren bij inschrijving en om in de scholen intercultureel onderwijs op te zetten. Voor de uitvoering en de opvolging van de verklaring richtten zij een beoordelings- en bemiddelingscommissie op die bemiddelde bij klachten over discriminatie op basis van afkomst en die in een beperkt aantal gemeenten met veel leerlingen met een migratieachtergrond overlegplatformen initieerde met de lokale schoolbesturen en migrantenorganisaties. Deze lokale overlegplatformen maakten afspraken om segregatie tegen te gaan en te werken aan een niet-discriminerende leeromgeving. Ze legden deze afspraken vast in lokale overeenkomsten.²

Toch bleef de doorstroming van onderwijskansarme leerlingen problematisch. Nog te vaak belandden deze leerlingen in studierichtingen met weinig of geen kansen op doorstroming naar en in het hoger onderwijs of verlieten zij de school zonder een kwalificatie voor de arbeidsmarkt. De grote kloof tussen de best presterende leerlingen en de minst presterende leerlingen bleef bestaan. Niet de migratieachtergrond bleek bepalend voor de kans op schoolsucces, maar de sociaal-economische achtergrond van deze leerlingen.

Om die redenen opteert vanaf 2002 de Vlaamse overheid voor een gelijke onderwijskansenbeleid met een geïntegreerd ondersteuningsaanbod voor leerlingen

- die het Nederlands niet als thuistaal hebben;
- die recht hebben op een schooltoelage;
- waarvan de moeder geen diploma behaalde van het secundair onderwijs;
- die tijdelijk of permanent buiten het eigen gezinsverband worden opgenomen;
- waarvan de ouders behoren tot de trekkende bevolking

Scholen met relatief veel leerlingen die aantikken op deze indicatoren kregen bijkomende omkadering om op een planmatige en geïntegreerde manier te werken aan een structurele verbetering van de onderwijskansen van al hun leerlingen, door in te zetten op:

- preventie en remediëring;
- taalvaardigheidsonderwijs;
- intercultureel onderwijs;
- doorstroming en oriëntering;

---

² Zie ook Vlaams Parlement (2002). [Ontwerp van decreet betreffende gelijk onderwijskansen I, Memorie van toelichting, stuk 1143 \(2001-2002\) – Nr.1.](#)

- socio-emotionele ontwikkeling;³
- leerlingen- en ouderparticipatie.

Een gevolg van deze werkwijze is dat vanaf dan in de statistische gegevens die de overheid rechtstreeks opvraagt aan de scholen geen cijfers meer terug te vinden zijn over leerlingen met een migratieachtergrond.

3.3 Het inschrijvingsrecht

In de Vlaamse Gemeenschap geldt principieel een inschrijvingsrecht voor alle leerlingen in alle scholen. Alle scholen zijn verplicht om elke leerling die voldoet aan de toelatingsvoorwaarden in te schrijven. De enige voorwaarden zijn dat ouders, of meerderjarige leerlingen, vooraf instemmen met het pedagogisch project en het schoolreglement en dat de school over voldoende capaciteit beschikt. Dit inschrijvingsrecht en de modaliteiten van het inschrijvingsrecht zijn sinds 2002 niet meer alleen het voorwerp van een engagementsverklaring, zij zijn decretaal verankerd.

De modaliteiten van het inschrijvingsrecht hebben tot doel om de kansen van elke leerling om ingeschreven te worden in een school naar keuze te optimaliseren en segregatie te vermijden.

3.4 Lokale overlegplatformen

Het gelijke onderwijskansenbeleid in Vlaanderen stopt niet bij extra middelen voor scholen met veel risicoleerlingen en de opname van het inschrijvingsrecht in de regelgeving. De Vlaamse overheid richt op dat ogenblik ook lokale overlegplatformen op voor het basisonderwijs en het secundair onderwijs in gemeenten waar veel kinderen en jongeren wonen die omwille van hun sociaal-economische of migratieachtergrond bedreigd zijn in hun onderwijskansen.

In een lokaal overlegplatform zetelen: alle directies en schoolbesturen die onderwijs aanbieden in het werkingsgebied, de directies en besturen van de centra voor leerlingenbegeleiding die er de scholen begeleiden en vertegenwoordigers van het personeel, de ouders, de lokale socio-culturele en/of economische partners, de mensen met een migratieachtergrond, de verenigingen waar armen het woord nemen, de integratiesector, de onthaalbureaus voor nieuwkomers, het schoolopbouwwerk, de betrokken gemeentebesturen en, voor het secundair onderwijs, vertegenwoordigers van de leerlingenraden.

Deze lokale overlegplatformen moeten onder meer afspraken maken over de verbetering van de onderwijskansen van risicoleerlingen, over de verbetering van de participatie van kleuters aan onderwijs en over de opvang van anderstalige nieuwkomers.

Zij spelen een belangrijke rol bij de organisatie van en de controle op de naleving van het inschrijvingsrecht in hun werkingsgebied. Zo maken zij afspraken over de toepassing van voorrangregels, over gezamenlijke inschrijvingsperiodes en over de communicatie over het

---

³ alleen voor het basisonderwijs

inschrijvingsbeleid van de scholen. Zij keuren centrale aanmeldingsprocedures die aan de inschrijvingen voorafgaan goed of organiseren ze zelf in de grotere steden.

3.5 Commissie Leerlingenrechten

De opname van het inschrijvingsrecht in een decreet ging gepaard met de oprichting van een Commissie Leerlingenrechten. Die is bevoegd voor de behandeling van klachten over de schending van het inschrijvingsrecht. Zij toetst ook de voorstellen van aanmeldingsprocedures.

3.6 De engagementsverklaring diversiteit als meerwaarde

Parallel aan de decretale verankering van het inschrijvingsrecht en de integratie van het doelgroepenbeleid in een geïntegreerd ondersteuningsaanbod voor gelijke onderwijskansen, heronderhandelden in 2003 de partners van de non-discriminatieverklaring in de schoot van de Vlaamse Onderwijsraad hun engagementen van 1993. De klachtenbehandeling ging, voor wat het inschrijvingsrecht betreft, op in de werking van de nieuwe Commissie Leerlingenrechten. De lokale overlegplatformen gingen op in de veel breder samengestelde overlegplatformen die tot stand kwamen in uitvoering van het nieuwe decreet. De nieuwe engagementsverklaring kreeg ook een nieuwe naam: "Diversiteit als meerwaarde". Intussen, in 2013, werken de partners in de Vlaamse Onderwijsraad opnieuw aan een actualisering van hun engagementsverklaring.

3.7 Verrekening van leerlingenkenmerken in de werkingsmiddelen

De Vlaamse overheid betaalt naast de kosten van het personeel van de scholen, ook werkingsmiddelen en investeringsmiddelen aan de scholen. Scholen die meer leerlingen hebben die aantikken op volgende indicatoren, ontvangen relatief meer werkingsmiddelen.

- De moeder is niet in het bezit van een diploma secundair onderwijs of een daarmee gelijkwaardig studiebewijs.
- De leerling heeft recht op een schooltoelage.
- De taal die de leerling in het gezin spreekt, verschilt van de onderwijstaal.
- De leerling woont in een buurt met een hoog percentage leerlingen met schoolse vertraging.

De keuze van de overheid voor deze indicatoren werd wetenschappelijk onderbouwd. Het zijn stuk voor stuk indicatoren waarvan wetenschappelijk bewezen is dat zij gerelateerd zijn met onderwijsachterstand.

3.8 Verrekening van leerlingenkenmerken in de omkadering van het basisonderwijs

Sinds het schooljaar 2012–2013 geldt deze werkwijze ook voor de gewone financiering of de subsidiëring door de overheid van de kosten voor het personeel in het basisonderwijs. Deze nieuwe werkwijze vervangt de bijkomende omkadering vanuit het gelijke onderwijskansendecreet. Basisscholen met veel leerlingen die omwille van hun sociaal-economische en/of culturele achtergrond bedreigd zijn in hun onderwijskansen, ontvangen relatief meer middelen voor omkadering dan andere scholen. Om te bepalen of en hoeveel omkaderingsmiddelen een school hiervoor krijgt, houdt de overheid rekening met:

- het opleidingsniveau van de moeder;
- of het gezin al dan niet een schooltoelage ontvangt;
- de thuistaal van de leerling.

Scholen die deze middelen ontvangen, moeten een beleid uitwerken dat afgestemd is op de eigen leerlingenpopulatie en concrete, meetbare en realiseerbare doelstellingen formuleren. Minstens twee van de volgende thema's moeten daarbij aan bod komen:

- preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstanden;
- taalvaardigheidsonderwijs Nederlands;
- doorstroming en oriëntering;
- socio-emotionele ontwikkeling;
- leerlingen- en ouderparticipatie;
- omgaan met diversiteit.

3.9 Omkadering in de centra voor leerlingenbegeleiding

Ook de centra voor leerlingenbegeleiding (clb) die scholen begeleiden met veel leerlingen waarvan de moeder geen diploma heeft van het secundair onderwijs en/of die thuis geen Nederlands spreken ontvangen bijkomende omkadering.

3.10 Plannen voor de verrekening van leerlingenkenmerken in de omkadering van het secundair onderwijs

Ook in het secundair onderwijs wil de Vlaamse Overheid op middellange termijn de extra omkadering voor scholen met veel kansarme leerlingen integreren in de gewone middelen voor de omkadering. Het masterplan over de hervorming van het secundair onderwijs waarover de Vlaamse Regering een akkoord bereikte in juni 2013, voorziet die integratie.⁴

3.11 Onderwijs voor anderstalige nieuwkomers

Leerlingen die 5 jaar zijn en nog geen 18 jaar, die pas in België verblijven en die zonder enige kennis van het Nederlands in het Nederlandstalige onderwijs terechtkomen, kunnen beroep doen op onthaalonderwijs. Het doel van dat onthaalonderwijs is deze leerlingen zo snel mogelijk Nederlands te leren en te integreren in het Nederlandstalig onderwijs. In het basisonderwijs komen de anderstalige leerlingen van meet af aan deels samen met de leerlingen in de gewone klas en worden zij deels afzonderlijk onderwezen. In het secundair onderwijs krijgen de anderstalige nieuwkomers in principe gedurende een jaar één Nederlands taalbad om daarna naar het gewoon onderwijs over te stappen.

---

⁴ Vlaamse Regering (2013). [Masterplan hervorming secundair onderwijs](#) p. 27.

3.12 Andere maatregelen ter ondersteuning van scholen

Scholen met een divers leerlingenpubliek kunnen ook beroep doen op begeleiding vanuit de overkoepelende organisaties van onderwijsverstrekkers. De eindtermen bieden scholen mogelijkheden om in hun curricula te werken met een divers leerlingenpubliek. De overheid ondersteunt de ontwikkeling van wetenschappelijke expertise voor een betere ondersteuning van scholen met een zeer diverse leerlingepopulatie en voor een betere ondersteuning van leerlingen die aantikken op de indicatoren die wijzen op een verhoogd risico op schoolachterstand.

4 Problemen bij de implementatie van beleidsmaatregelen ter ondersteuning van leerlingen met een migratieachtergrond

4.1 De kloof tussen de best en de minst presterende leerlingen

Volgens de PISA-onderzoeken slaagt de Vlaamse Gemeenschap er in leerlingen af te leveren van 'topniveau'. Ondanks de vele beleidsmaatregelen blijft de kloof tussen de best presterende leerlingen en de slechtst presterende leerlingen in Vlaanderen echter groot. Bovendien blijft die kloof in belangrijke mate bepaald door de sociaal-economische achtergrond van de leerlingen. België, en daarmee ook Vlaanderen, behoort tot de landen met heel grote verschillen tussen de prestaties van leerlingen met een migratieachtergrond en andere leerlingen.⁵ In Vlaanderen kunnen de verschillen tussen scores van leerlingen met een migratieachtergrond van de tweede generatie en andere leerlingen grotendeels – of zelfs bijna volledig - verklaard worden door de sociaal-economische situatie van de ouders en de taal die thuis wordt gesproken.⁶ De mate waarin de sociaal-economische situatie van ouders en de taal die thuis wordt gesproken een verklaring bieden voor onderwijsachterstand verschilt echter ook van school tot school.

De cijfers van PISA 2012⁷ bevestigen opnieuw deze vaststelling. De impact van sociaal-economisch-cultureel kapitaal op wiskundeprestaties bijvoorbeeld blijft in Vlaanderen erg groot: 20% van de verklaarde variatie is te wijten aan achtergrondvariabelen, wat wel een lichte daling is ten opzichte van 2003.

4.2 Segregatie

Het Vlaamse onderwijssysteem is in de feiten sterk gesegregeerd. Met het inschrijvingsbeleid probeert de Vlaamse overheid deze evolutie te keren. Dit blijkt echter een hele uitdaging in de context van de vrije schoolkeuze van de ouders en de uiteenlopende strategieën die ze daarbij hanteren. Die segregatie gebeurt vooral op basis van de sociale klasse waartoe de ouders behoren. Daarnaast treedt steeds meer etnische segregatie op basis van de nationale herkomst van de ouders. Deze segregatie is in belangrijke mate het resultaat van een proces waarbij

---

⁵ Jacobs, D. (2012). *Telt elk talent? De positie van kinderen met een migratie-achtergrond in de Belgische scholen*. Itinera Institute, p. 1.

⁶ Jacobs D. (2012). *Telt elk talent? De positie van kinderen met een migratie-achtergrond in de Belgische scholen*. Itinera Institute, p. 12.

⁷ [Belgium PISA 2012 results overview](#)

kinderen van ouders met een hogere sociaal-economische status wegtrekken uit bepaalde scholen in bepaalde stadswijken. Etnische segregatie valt voor een groot deel samen met sociaal-economische segregatie, vooral in de steden.

Ruimtelijke segregatie ligt aan de basis van sociaal-etnische segregatie in buurtscholen, maar het is toch vooral de quasi-marktwerking van het Vlaams onderwijs die aan de basis ligt van de segregatie in de scholen. Alle ouders wedijveren om de toegang tot scholen met de beste reputatie. Dit keuzeproces kan zogenaamde “witte vlucht” veroorzaken: autochtone ouders zien de etnische schoolcompositie als een indicator voor kwaliteit of hebben gewoon een voorkeur voor gesegregeerd onderwijs. Als het aandeel leerlingen met een migratieachtergrond hun tolerantiedrempels overschrijdt, veranderen ze hun kind van school. Tegelijkertijd gaan ouders met een migratieachtergrond met een hoge socio-economische status diezelfde scholen vermijden. Ook de scholen concurreren met elkaar om de meest kansrijke leerlingen aan te trekken.⁸

4.3 Studie- en schoolkeuzeprocessen in het secundair onderwijs

In het secundair onderwijs hangt deze segregatie samen met het studieaanbod en met de oriëntering vanuit het basisonderwijs. We stellen bijvoorbeeld een zware oververtegenwoordiging vast van leerlingen met een migratieachtergrond in het beroepsonderwijs. Dit heeft te maken met studiekeuzeprocessen, doorverwijzing door leerkrachten, opvattingen van ouders over het beroepsprestige en de geslachtsrol.⁹

In het secundair onderwijs komt daarbij dat leerlingen en ouders al zeer vroeg in de schoolloopbaan, op het ogenblik dat de leerlingen 12 jaar zijn, bijna overal onomkeerbare keuzes maken of moeten maken. In theorie is de eerste graad van het secundair onderwijs gemeenschappelijk en kiezen ouders en leerlingen pas na de eerste graad, op het ogenblik dat de leerlingen 14 jaar zijn, voor een onderwijsvorm.¹⁰ Toch blijkt dat ouders en leerlingen bij de overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs, als de leerling 12 jaar is, een keuze maken in functie van het studieaanbod in de tweede graad en dat hun sociaal-economische achtergrond in grote mate bepalend is voor die keuze.¹¹

Leerlingen die niet over een getuigschrift lager onderwijs beschikken, mogen slechts in zeer uitzonderlijke gevallen doorstromen naar 1A. Zij gaan bijna automatisch naar 1B. Uit de samenstelling van 1B blijkt dat leerlingen in 1B vaker een andere taal spreken dan Nederlands met verschillende gezinsleden. Zij hebben ook vaker een migratieachtergrond en ontvangen

---

⁸ Poesen-Vandeputte M., Nicaise I. (red., 2012). *Tien jaar GOK-decreet. Balans van het evaluatieonderzoek van het gelijke onderwijskansenbeleid Vlaanderen*. Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, 2013, rapport SSL/2012.03/5.1, p. 17.

⁹ Poesen-Vandeputte M., Nicaise I. (red., 2012). *Tien jaar GOK-decreet. Balans van het evaluatieonderzoek van het gelijke onderwijskansenbeleid Vlaanderen*. Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, 2013, rapport SSL/2012.03/5.1, p. 17.

¹⁰ Die onderwijsvormen zijn: algemeen secundair onderwijs, beroepsonderwijs, kunstonderwijs en technische onderwijs

¹¹ Boone S., Van Houtte M. (2011). *Sociale ongelijkheid bij de overgang van basis- naar secundair onderwijs: een onderzoek naar de oriënteringspraktijk*, brochure gebaseerd op resultaten OBPWO-project 07.03 in opdracht van Vlaamse minister van Onderwijs, Universiteit Gent.

vaker een studietoelage. Zo goed als alle leerlingen die hun secundair onderwijs aanvatten in 1B komen later in het beroepssecundair onderwijs terecht.¹² Dit fenomeen draagt mee bij tot de grote oververtegenwoordiging van leerlingen met een migratieachtergrond in het beroepssecundair onderwijs.

Ook bij het begin van de tweede graad blijft de keuze voor een onderwijsvorm in grote mate bepaald door de sociaal-economische status van de ouders. Dit leidt tot een sterk gesegregeerd secundair onderwijs met een oververtegenwoordiging van leerlingen met een migratieachtergrond in de B-stroom van de eerste graad en in de tweede graad in het beroepsonderwijs in studierichtingen die niet altijd goed voorbereiden op de arbeidsmarkt.

Sociale achtergrond bepaalt dus in Vlaanderen nog sterk de studiekeuze en studieresultaten. Dit leidt tot een grote ongelijkheid in het profijt dat leerlingen met verschillende sociaal-economische achtergronden uit het onderwijs halen. Die ongelijkheid is niet alleen een gevolg van de gemiddeld minder goede prestaties van kinderen van ouders met een lage sociaal economische status dan kinderen van ouders met een hoge sociaal-economische status, maar ook van de andere keuzes die zij op scharniermomenten maken.¹³

Leerlingen in minder academisch gerichte onderwijsvormen hebben vaker te maken met een negatief welbevinden, onderpresteren, zittenblijven en/of vroegtijdig schoolverlaten.¹⁴

4.4 Omgaan met diversiteit

Als gevolg van het onderwijsvoorrangsbeleid en later het gelijke onderwijskansenbeleid legden vele scholen en leerkrachten al een hele weg af en behoort omgaan met diversiteit in steeds meer scholen tot hun gewone werking.

Toch blijkt uit onderzoek¹⁵ dat er nog steeds heel wat taboes bestaan over omgaan met diversiteit en met meertaligheid. Scholen moeten op dit punt optornen tegen een maatschappelijke tendens om voor leerlingen met een migratieachtergrond de moedertaal te beschouwen als een belemmerende factor voor schoolsucces. Wanneer jongeren met een migratieachtergrond falen in het onderwijs geeft het schoolpersoneel steeds een gebrekkige kennis van het Nederlands en de thuisomgeving als de belangrijkste oorzaken op. Dat de school ook een belangrijke rol kan spelen bij onderwijssucces beseffen ze niet altijd.

Het Vlaams onderwijs heeft het nog steeds moeilijk met de incorporatie van diversiteit in de kern van zijn beleid. Veel scholen spelen wel al positief in op een diversiteit die ze als vanzelfsprekend beschouwen, maar toch blijft hier nog veel werk.

---

¹² Janssen R., e.a. (2006). *Beginsituatie van leerlingen in het eerste jaar B van het secundair onderwijs*, OBPWO in opdracht van de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming, Katholieke Universiteit Leuven, Universiteit Antwerpen, p. 12 env., www.ond.vlaanderen.be/dvo en www.ond.vlaanderen.be/obpwo.

¹³ Boone S., Van Houtte M. (2011). *Sociale ongelijkheid bij de overgang van basis- naar secundair onderwijs: een onderzoek naar de oriënteringspraktijk*, brochure gebaseerd op resultaten OBPWO-project 07.03 in opdracht van Vlaamse minister van Onderwijs, Universiteit Gent, p. 10.

¹⁴ Boone S., Van Houtte M. (2011). *Sociale ongelijkheid bij de overgang van basis- naar secundair onderwijs: een onderzoek naar de oriënteringspraktijk*, brochure gebaseerd op resultaten OBPWO-project 07.03 in opdracht van Vlaamse minister van Onderwijs, Universiteit Gent, p. 5.

¹⁵ Clycq, N. (coörd.) (2012). *Oprit 14, naar een schooltraject zonder snelheidsbeperkingen*.

Het curriculum houdt nog te weinig rekening met de bestaande diversiteit. Leerlingen zien zelden leerkrachten voor zich die hun migratieachtergrond delen. Scholen sanctioneren vaak leerlingen als zij op school hun moedertaal spreken. In het onderwijs is er weinig ruimte voor de ontwikkeling van de eigen taal, cultuur en identiteit.

In scholen met veel leerlingen met een migratieachtergrond en kansarme leerlingen blijkt het ook een grote uitdaging om bekwame leerkrachten aan te trekken en te behouden. De samenstelling van de schoolbevolking en de aanwezigheid - of afwezigheid - van bekwaam personeel blijken twee factoren die nauw met elkaar verbonden zijn. In scholen met veel leerlingen met een migratieachtergrond is het moeilijker om het onderwijspeil hoog te houden omdat er een groot verloop van leerkrachten is en de school niet altijd de nodige competenties in huis heeft, of kan houden, om bepaalde vakken goed te geven.¹⁶

4.5 Werking van de overlegplatformen

De lokale overlegplatformen (LOP's) hebben bijgedragen tot het inzicht dat kansengelijkheid in onderwijs alleen kan gerealiseerd worden in een lokale dynamiek van overleg en samenwerking tussen scholen en andere stakeholders. Toch werken niet alle LOP's even effectief aan de realisatie van hun opdracht. Afspraken hebben slechts betekenis als er de gezamenlijke wil is om ze uit te voeren.

De realisatie van het inschrijvingsrecht wordt voor steeds meer lokale overlegplatformen een belangrijk agendapunt. Het inschrijvingsrecht is echter geen eenvoudige materie. Er blijft nood aan professionalisering van alle LOP-leden bij de toepassing van het inschrijvingsrecht.

5 Vroegtijdig schoolverlaten en leerlingen met een migratieachtergrond

5.1 Cijfers

We noemen een jongere een vroegtijdig schoolverlater als hij niet beschikt over een diploma van secundair onderwijs, een studiegetuigschrift van het zesde leerjaar van het voltijds gewoon beroepsonderwijs, een kwalificatiegetuigschrift van het buitengewoon beroepsonderwijs, een certificaat van het deeltijds beroepsonderwijs of een getuigschrift van een met succes afgewerkt leercontract.¹⁷

Ook geografisch zijn er grote verschillen in risico op voortijdig schoolverlaten. De onderstaande tabel illustreert deze vaststelling aan de hand van de indicatoren voor de gemeenten met meer dan duizend schoolverlaters vanuit schoolvestigingen op hun grondgebied in 2010. Naast het

---

¹⁶ Jacobs, D. (2012). [Telt elk talent? De positie van kinderen met een migratie-achtergrond in de Belgische scholen](#). Itinera Institute, p. 14.

¹⁷ Van Landeghem G. De Fraine B., Gielen S., Van Damme J. (2013). [Vroege schoolverlaters in Vlaanderen in 2010. Indeling volgens locatie, opleidingsniveau van de moeder en moedertaal](#). Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr SSL8/2013.05/1.2.0, p.1.

Brussels Hoofdstedelijk Gewest (bekeken vanuit het standpunt van het Vlaams onderwijs) zijn dit precies de dertien „centrumsteden” van het Vlaams Gewest.. In 2010 was 26 % van de schoolverlaters uit Antwerpse scholen ongekwalificeerd, het hoogste cijfer van de veertien steden uit de tabel. Brugge heeft met 13 % een indicatorwaarde die in de buurt ligt van het Vlaams gemiddelde. De dertien Vlaamse centrumsteden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest samen hebben 45,3 % van de Vlaamse schoolverlaters, maar 60,8 % van de Vlaamse vroege schoolverlaters, als we kijken wie op hun grondgebied naar school gaat. Voor wat de inwoners betreft gaat het over 24,5 % van de schoolverlaters en 37,1 % van de vroege schoolverlaters. Het risico op voortijdig schoolverlaten is dus hoger in het geheel van de centrumsteden dan in Vlaanderen.

*Vroege schoolverlaters uit het Vlaams onderwijs in de centrumsteden van het Vlaams Gewest en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2010).*¹⁸

Locatie	Volgens vestigingsplaats				Volgens woonplaats			
	Sch.	J+M	J	M	Sch.	J+M	J	M
Aalst	1671	17%	20%	14%	849	16%	17%	14%
Antwerpen	6289	26%	30%	21%	5105	28%	33%	23%
BHG	2159	23%	27%	19%	1292	27%	30%	24%
Brugge	3486	13%	16%	9%	1360	14%	18%	11%
Genk	1241	23%	30%	15%	818	19%	24%	14%
Gent	4506	19%	23%	15%	2539	22%	26%	18%
Hasselt	2094	16%	18%	14%	767	14%	16%	11%
Kortrijk	2357	16%	18%	15%	963	16%	19%	12%
Leuven	2116	14%	17%	11%	802	16%	17%	15%
Mechelen	1831	20%	25%	15%	966	19%	23%	15%
Oostende	1131	17%	22%	13%	687	19%	23%	15%
Roeselare	1459	10%	12%	8%	768	11%	14%	7%
Sint-Niklaas	1922	17%	25%	11%	880	16%	21%	10%
Turnhout	1534	16%	17%	14%	474	18%	20%	16%
Vlaams onderwijs als geheel	74598	13,9%	16,6%	11,0%	74598	13,9%	16,6%	11,0%

Sch. = aantal schoolverlaters in 2010; J = jongens; M = meisjes. Kolommen J, M, J+M: percentage vroege schoolverlaters in de aangegeven categorie. De stad in kwestie is bekeken vanuit twee verschillende standpunten: als de plaats waar schoolverlaters naar school gingen ('vestigingsplaats') en als de plaats waar schoolverlaters woonden ('woonplaats').

De schaal van steden en gemeenten (of misschien iets grotere agglomeraties, dat is een voorwerp voor verder onderzoek) bepaalt dus in belangrijke mate het risico op voortijdig schoolverlaten. Verdere analyse toont dat het risico lokaal ongelijk verdeeld is over subgroepen gedefinieerd volgens het opleidingsniveau van de moeder van de leerling of volgens de moedertaal.

¹⁸ Van Landeghem G. De Fraine B., Gielen S., Van Damme J. (2013). [Vroege schoolverlaters in Vlaanderen in 2010. Indeling volgens locatie, opleidingsniveau van de moeder en moedertaal.](#) Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr SSL8/2013.05/1.2.0, p ix.

De Vlaamse overheid hanteert in haar administratieve cijfergegevens twee indicatoren die een aanduiding kunnen geven van de omvang van het vroegtijdig schoolverlaten bij leerlingen met een migratieachtergrond: opleidingsniveau van de moeder en of de thuistaal van de leerling al dan niet het Nederlands is. Uit recent onderzoek naar vroegtijdig schoolverlaten blijkt dat vroegtijdige schoolverlaters vooral jongeren zijn die thuis geen Nederlands spreken, een laag opgeleide moeder hebben en in een centrumstad wonen. Ter illustratie vermelden we hier enkele opvallende vaststellingen. 4,5 % van de Nederlandstalige vrouwelijke schoolverlaters in 2010 met een hoog opgeleide moeder ¹⁹ waren vroege schoolverlaters en 8,0 % van de Nederlandstalige mannelijke schoolverlaters met een hoog opgeleide moeder waren vroege schoolverlaters. Voor de anderstalige jongens met een laag geschoolde moeder is dat 40,6 %.²⁰ Voor een anderstalig meisje met een laag geschoolde moeder is dat 29,6 %.²¹

In de Vlaamse Gemeenschap is het percentage vroege schoolverlaters tussen 2008 en 2010 gedaald. Deze daling is het gevolg van de financieel-economische crisis: meer leerlingen beslisten in het onderwijs te blijven in de plaats van de school voortijdig te verlaten.²²

5.2 Uitdagingen

Vlaanderen heeft de talenten en de capaciteiten van iedereen broodnodig, zowel op de arbeidsmarkt als in het brede maatschappelijk leven. Als jongeren zonder voldoende competenties het onderwijs verlaten, betekent dat een verspilling van hun inzet en van de investeringen die de samenleving en de gezinnen hebben gedaan. Bovendien blijven zulke jongeren hun hele leven maatschappelijk kwetsbaar.

Dé grote uitdaging blijkt duidelijk uit de cijfers. Als de Vlaamse Gemeenschap het vroegtijdig schoolverlaten wil aanpakken, moet zij eerst en vooral maatregelen nemen die de betrokkenheid verhogen van vooral jongens in centrumsteden die thuis geen Nederlands spreken en een laagopgeleide moeder hebben, waardoor ze ook langer op school blijven.

De grote groep jongeren die vroegtijdig uitgestroomd is uit het onderwijs moet ook alternatieve kansen krijgen om alsnog, ook in een niet schoolse context, een kwalificatie te verwerven.

---

¹⁹ Van Landeghem G. De Fraine B., Gielen S., Van Damme J. (2013). [Vroege schoolverlaters in Vlaanderen in 2010. Indeling volgens locatie, opleidingsniveau van de moeder en moedertaal](#). Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr SSL8/2013.05/1.2.0, p. viii.

²⁰ Van Landeghem G. De Fraine B., Gielen S., Van Damme J. (2013). [Vroege schoolverlaters in Vlaanderen in 2010. Indeling volgens locatie, opleidingsniveau van de moeder en moedertaal](#). Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr SSL8/2013.05/1.2.0, p. 22.

²¹ Van Landeghem G. De Fraine B., Gielen S., Van Damme J. (2013). [Vroege schoolverlaters in Vlaanderen in 2010. Indeling volgens locatie, opleidingsniveau van de moeder en moedertaal](#). Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr SSL8/2013.05/1.2.0, p. 23.

²² Van Landeghem G. De Fraine B., Gielen S., Van Damme J. (2013). [Vroege schoolverlaters in Vlaanderen in 2010. Indeling volgens locatie, opleidingsniveau van de moeder en moedertaal](#). Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr SSL8/2013.05/1.2.0, p. 17 en 18.

5.3 Beleid

In zijn advies over een actief kwalificerend beleid ²³ vraagt de Vlaamse Onderwijsraad aan de Vlaamse Regering om een veel actiever beleid te voeren om het fenomeen van voortijdig schoolverlaten aan te pakken. De regering en de sociale partners hebben dit ook erkend, onder meer in het Pact 2020.

Vlaanderen is op dit punt erg ambitieus. De EU vraagt de lidstaten om het voortijdig schoolverlaten te beperken tot minder dan 10 procent, maar in het Pact 2020 en in Vlaanderen in Actie nam de Vlaamse Regering het ambitieuze streefdoel op om het aantal schoolverlaters tegen 2020 te halveren.

Vroegtijdig schoolverlaten krijgt al heel wat beleidsaandacht, maar volgens de Vlaamse Onderwijsraad gebeurt dat in gespreide slagorde. In veel beleidsmaatregelen is vroegtijdig schoolverlaten maar een impliciet aandachtspunt. De Vlaamse Onderwijsraad vraagt de overheid om actiever op te treden en een concreet actieplan op te stellen met een globale en overkoepelende visie. Dat actieplan moet de verschillende push- en pullfactoren in kaart brengen en er in een vroeg stadium op ingrijpen.

De Vlaamse Onderwijsraad geeft in zijn advies al enkele aanzetten voor een aanpak. De hoofdklemtoon moet liggen op preventie: voorkomen dat jongeren de school zonder kwalificatie verlaten. Vooral in de puberteit moeten jongeren kansen krijgen om zich te vergissen en meteen weer aan te knopen. Schoolteams moeten vroege signalen herkennen én diverse zorg- en begeleidingsmodellen uitwerken. De tweede graad van het secundair onderwijs is hier cruciaal.

Als preventie niet werkt, moet remediëring en interventie mogelijk zijn. Remediëring biedt kansen om voortijdige schoolverlaters te helpen om toch weer aan te knopen. De Vlor maakt hier een onderscheid tussen risicoleerlingen en afhakers. Afhakers zijn leerlingen die al heel wat competenties verworven hebben, maar er op het einde van hun leerplicht net niet in slagen een kwalificatie te behalen en toch de school verlaten. De Vlaamse Onderwijsraad vindt dat deze afhakers recht hebben op een studiesanctionering die de aangeleerde competenties aantoonst, zodat zij die later kunnen verzilveren in de vorm van eerder verworven kwalificaties. Voor moeilijke risicoleerlingen vraagt de Vlaamse Onderwijsraad de verankering van de time-outprojecten, die moeilijke leerlingen tijdelijk opvangen en op weg zetten om opnieuw aan te knopen bij een gewoon onderwijstraject.

Intussen heeft de Vlaamse Regering samen met alle stakeholders bij het onderwijs in Vlaanderen zo'n actieplan uitgewerkt. (Zie 6.1)

6 Lijst van goede praktijkvoorbeelden inzake onderwijs aan leerlingen met een migratieachtergrond

Hierna volgen enkele voorbeelden van goede praktijk in het Vlaams onderwijs. Deze lijst is zeker niet volledig.

---

²³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over een actief kwalificerend beleid](#), 26 januari 2012.

6.1 Beleid: het actieplan vroegtijdig schoolverlaten

In 2013 ontwikkelde de Vlaamse Regering samen met alle belanghebbenden een actieplan vroegtijdig schoolverlaten. Dit actieplan ondersteunt de ambitieuze doelstelling om het percentage vroegtijdig schoolverlaters van 8,6 % in 2008 ²⁴ te reduceren tot 4,3 % in 2020. Het omvat een preventieve aanpak die gericht is op de organisatie van kwaliteitsvol onderwijs, interventies die starten op het ogenblik dat een leerling het leerplichtonderwijs vroegtijdig dreigt te verlaten, compenserende acties voor jongeren die het leerplichtonderwijs vroegtijdig verlaten hebben en maatregelen op het vlak van monitoring, analyse, identificatie en coördinatie van het beleid.

Om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen zal de overheid onder meer aan scholen informatie aanreiken die ze nodig hebben om zelf leerlingen te identificeren die dreigen vroegtijdig de school te verlaten. Een dynamische website voor en door scholen zal onder meer gebruikt worden om praktijkvoorbeelden te verspreiden waaruit scholen inspiratie kunnen putten om zelf de strijd aan te gaan tegen vroegtijdig schoolverlaten en scholen te doen nadenken over hun onderwijsprocessen. De pedagogische begeleidingsdiensten van de overkoepelende organisaties van onderwijsaanbieders, de centra voor leerlingenbegeleiding, de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en andere lokale organisaties en besturen zullen de scholen daarbij ondersteunen.

Het Actieplan Vroegtijdig Schoolverlaten bevat ook interventies op het ogenblik dat een leerling het leerplichtonderwijs vroegtijdig dreigt te verlaten. Zo zal de overheid praktijkvoorbeelden verzamelen en verspreiden van (peer)choaching.

Het plan bevat ook compenserende acties voor jongeren die het onderwijs vroegtijdig verlaten hebben. Zo zullen het volwassenenonderwijs, de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling, de Examencommissie, Syntra en bedrijven en andere organisaties hun samenwerking op het vlak van de kwalificerende beroepsgerichte trajecten verder uitbouwen en faciliteren.

Om het effect van de maatregelen in het actieplan te kunnen monitoreren, analyseren, identificeren en coördineren zal het kenniscentrum van het departement Onderwijs en Vorming in zijn datawarehouse met relevante beleidsindicatoren vroegtijdig schoolverlaten als indicator opnemen. De monitoring van vroegtijdig schoolverlaten op schoolniveau zal geïntegreerd worden in een pakket met andere relevante data dat het Departement Onderwijs ter beschikking zal stellen aan de scholen.

6.2 Concept: brede school

Een brede school is een samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren die samen werken aan een brede leer- en leefomgeving met als doel maximale ontwikkelingskansen voor

---

²⁴ volgens de EAK-indicator: [Enquête naar arbeidskrachten van de FOD economie](#).

álle kinderen en jongeren. Een brede school heeft oog voor diversiteit, verbinding en participatie. De concrete werking hangt af van de lokale context.²⁵

Een brede school biedt kinderen en jongeren in samenwerking met andere partners een rijk pallet aan ervaringen aan in verschillende levensdomeinen. Kinderen leren immers niet alleen in formele context op school, maar ook in een informele context: in sportclubs, uit culturele initiatieven, in het jeugdwerk, in de buurt, van vriendengroepen en van hun familie. Brede scholen stimuleren deze ervaringen bij al hun leerlingen. Zij verbinden deze ervaringen en de competenties die ze er door verwerven door de interactie tussen deze verschillende domeinen te vergroten.

Brede scholen pakken ongelijkheid aan door de leefwereld van alle kinderen en jongeren te verbreden. Iedereen draagt bij tot een rijke uitwisseling en helpt om bruggen te bouwen en kloven te dichten.

De ontwikkeling van brede scholen is in Vlaanderen vrij recent. Tussen 2006 en 2009 subsidieerde de Vlaamse minister van Onderwijs 17 pilootprojecten in Vlaanderen en Brussel. Deze pilootprojecten toonden aan dat de lokale overheden een belangrijke rol kunnen spelen. Zij kennen best de noden van kinderen en jongeren in hun gemeente. Vandaag werken lokale overheden op verschillende manieren aan de ondersteuning van brede scholen. Zij starten meestal met de ondersteuning van brede scholen in kansarme wijken. Ze zorgen er voor financiële ondersteuning, vorming en coördinatie en worden daarbij geholpen door de middelen voor flankerend onderwijsbeleid die zij ontvangen van de Vlaamse overheid.

6.3 Concept: tutoring

Hoe goed een school ook werkt, er blijft een kloof tussen school en thuis die de school, ondanks alle inspanningen, niet blijkt te kunnen overbruggen. Om die kloof te overbruggen kiezen sommige scholen in Vlaanderen om hun acties in het kader van het gelijke onderwijskansenbeleid te versterken door de opzet of deelname aan een tutoringinitiatief van een hogeschool of een universiteit. Bij deze tutorinitiatieven treden studenten aan hogescholen of universiteiten op als begeleider van leerlingen in het basisonderwijs of het secundair onderwijs. Die studenten ondersteunen deze leerlingen op een gestructureerde manier bij hun leerproces. Sommige studenten kiezen, onafhankelijk van de studie die ze volgen, om zich in een tutoringinitiatief te engageren. Voor andere studenten, zoals studenten in een lerarenopleiding of studenten maatschappelijk werk, is de deelname aan een tutoringinitiatief een deel van hun studieprogramma. De tutoring kan zowel thuis als op school plaats vinden.

Een dergelijk tutorinitiatief geeft leerlingen een bijkomende steun in hun leerproces.

6.4 Concept: time out

Om schooluitval tegen te gaan en leerlingen op te vangen die grote moeilijkheden veroorzaken op school of helemaal gedemotiveerd zijn, subsidieert de Vlaamse Gemeenschap time-outprojecten.

---

²⁵ Joos, A., Ernalsteen, V. en Engels, M. (2010). [Wat is een brede school? Of: Referentiekader Brede School, Steunpunt Diversiteit en Leren](#), p. 2.

Die time-outprojecten vangen deze leerlingen voor een kortere of langere tijd op buiten de school en begeleiden hen om nadien opnieuw aan te knopen bij het gewone leertraject.

Tijdens de time-out krijgen zowel de jongere als de school een rustperiode. De begeleiders werken met de jongere aan hun motivatie om naar school te gaan. De school krijgt ruimte om op adem te komen en na de time-out opnieuw met goede moed met de leerling aan de slag te gaan.

Na de time-out gaat wordt de jongere verder opgevolgd. De time-outbegeleider bespreekt die opvolging uitgebreid met de jongere, zijn/haar ouders, de school en het clb tijdens het afsluitende rondetafelgesprek.

Scholen en organisaties passen intussen al enkele jaren deze methodiek toe in Vlaanderen, eerst onder de vorm van een proefproject door 4 organisaties. Sinds het schooljaar 2006-2007 bieden 15 organisaties in Vlaanderen korte en/of lange time-out aan voor scholen en ontvangen hiervoor subsidies van het departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap. Bij de lange time-outprojecten is er een cofinanciering van het departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin.

Het clb of, voor korte time-outprojecten, de school meldt de jongere aan bij de organisatie als mogelijke kandidaat voor een time-out. Het time-outproject organiseert dan een rondetafel met alle betrokkenen (leerling, ouders, leerkracht, clb-medewerker,...) om na te gaan of time-out inderdaad nuttig kan zijn voor deze leerling. Tijdens het project zelf kan de organisatie verschillende methodieken toepassen. Soms zijn dat individuele activiteiten of methodieken om de eigen persoonlijkheid te doorgronden. Soms zijn er groepsactiviteiten, zoals atelierwerking of avontuurlijke activiteiten.

6.5 Beleid: project innovatie en excellentie in het basisonderwijs

Het project innovatie en excellentie in het basisonderwijs (pIEO) is een meerjarig project in opdracht van de Vlaamse minister van Onderwijs. Gedurende 5 jaar begeleiden 8 coaches dertien basisscholen met een zeer groot aantal leerlingen met een migratieachtergrond in de Antwerpen, Brussel, Gent en de Limburgse mijnstreek, intensief. Het doel van dit project is om in die scholen de leerprestaties, de leerwinst en het welbevinden van de leerlingen te maximaliseren. pIEO zal in die scholen onderwijsinnovaties realiseren op drie niveaus: de leefwereld van elk kind, de klas en de school. Omdat de school zelf de kern en de eigenaar moet blijven van het vernieuwingsproces, geeft elke deelnemende school zelf vorm aan haar innovatieproject. De coaches begeleiden de scholen wel intensief bij dit proces.

Een tweede doelstelling van dit project is de transfer van de opgedane expertise en inzichten naar andere scholen en het hele onderwijsveld. Dit gebeurt onder andere door de begeleidingsdiensten van de koepelorganisaties van de onderwijsaanbieders in Vlaanderen maximaal te betrekken.

In het schooljaar 2013 – 2014 ligt het accent op de uitbouw van een lerend team in elke school. Om het onderwijsleerproces duurzaam te vernieuwen, zorgen de directie en het middenkader voor structurele mogelijkheden voor het hele schoolteam om te leren van mekaar. Keuzes die later geëvalueerd worden. Elke school zal vanuit zijn context op basis van de beginsituatieanalyse

die ze vorig schooljaar gemaakt heeft, een actieplan ontwikkelen waarin zij keuzes maakt. De realisatie van die schoolactieplannen wordt regelmatig geëvalueerd. Pas in een latere fase zal het pLEO-team, dat alle schoolactieplannen intensief opvolgt op projectniveau, wat werkt in de ene school mee implementeren in de andere scholen,

Een wetenschappelijk team van de universiteit van Gent volgt het project op. Het gaat na wat de effecten zijn van de innovatietrajecten op outputvariabelen op leerlingniveau, op leerkrachtniveau en op schoolniveau. Het evalueert en volgt de evolutie op van de leerprestaties van de leerlingen en van de specifieke innovaties.

7 Referenties

Boone S., Van Houtte M. (2011). [Sociale ongelijkheid bij de overgang van basis- naar secundair onderwijs: een onderzoek naar de oriënteringspraktijk](#), brochure gebaseerd op resultaten OBPWO-project 07.03 in opdracht van Vlaamse minister van Onderwijs, Universiteit Gent.

Clycq, N. (coörd.) (2012). [Oprit 14. naar een schooltraject zonder snelheidsbeperkingen](#)

Jacobs, D. (2012). [Telt elk talent? De positie van kinderen met een migratie-achtergrond in de Belgische scholen](#), Itinera Institute.

Janssen R., e.a. (2006). [Beginsituatie van leerlingen in het eerste jaar B van het secundair onderwijs](#), OBPWO in opdracht van de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming, Katholieke Universiteit Leuven, Universiteit Antwerpen, p. 12 env., www.ond.vlaanderen.be/dvo en www.ond.vlaanderen.be/obpwo.

Poesen-Vandeputte M., Nicaise I. (red., 2012). [Tien jaar GOK-decreet. Balans van het evaluatieonderzoek van het gelijke onderwijskansenbeleid Vlaanderen](#). Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, 2013, rapport SSL/2012.03/5.1.

Studiedienst van de Vlaamse Regering.(2013). [Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor](#)

Van Landeghem G. De Fraine B., Gielen S., Van Damme J. (2013). [Vroege schoolverlaters in Vlaanderen in 2010. Indeling volgens locatie, opleidingsniveau van de moeder en moedertaal](#). Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr SSL8/2013.05/1.2.0.

Vlaams Parlement (2002). [Ontwerp van decreet betreffende gelijk onderwijskansen I, Memorie van toelichting, stuk 1143 \(2001-2002\) – Nr.1](#).

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over een actief kwalificerend beleid](#), 26 januari 2012.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers](#), 10 januari 2013.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het voorstel van decreet over inschrijvingsrecht](#), 12 mei 2011.

Vlaamse Onderwijsraad. (2008). [OOg voor meer gelijke onderwijskansen, een handleiding voor beginnende begeleiders](#).

Vlaamse Onderwijsraad. (2013). [Een andere kijk op diversiteit.](#)